

نشست علمی کارشناسی

مرکز مطالعات اوراسیای مرکزی
دانشگاه تهران
و
انجمن ایرانی مطالعات منطقه‌ای
(کارگروه اوراسیای مرکزی)

۲۵ آذر ۱۳۹۹

گزارش کامل

نشست علمی-کارشناسی

شکاف شمال-جنوب در تحولات سیاسی جمهوری قرقیزستان

وبینار با حضور

دکتر ولی کوزه‌گر کالجی

پژوهشگر مرکز بررسی‌های استراتژیک
ریاست جمهوری

علی مجتبی روزبهنی

کارشناس ارشد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی
وزارت امور خارجه

گزارش کامل

نشست علمی-کارشناسی "شکاف شمال-جنوب در تحولات سیاسی جمهوری قرقیزستان" از سوی مرکز مطالعات اوراسیای مرکزی دانشگاه تهران با همکاری انجمن ایرانی مطالعات منطقه‌ای (کارگروه اوراسیای مرکزی)، در روز ۲۵ آذر ۱۳۹۹ به صورت وینار برگزار شد. در این نشست، علی مجتبی روزبهانی کارشناس ارشد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه و دکتر ولی کوزه‌گر کالجی پژوهشگر مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، به طرح دیدگاه‌های خود پرداختند. مدیر نشست نیز دکتر الهه کولایی بود.

در نود و سومین نشست علمی-کارشناسی مرکز مطالعات اوراسیای مرکزی، دکتر الهه کولایی ابتدا با مقدمه‌ای در مورد تحولات سیاسی جمهوری قرقیزستان از دکتر کوزه‌گر کالجی دعوت کردند که به طرح مباحث خود بپردازد.

دکتر کوزه‌گر کالجی سخنرانی خود را با طرح این سوال آغاز کردند که «چرا در این کشور کوچک آسیای مرکزی این حد از پویایی سیاسی را شاهد هستیم؟» ایشان در ادامه گفتند: «نکته اول و مهم در فهم تحولات قرقیزستان بدون تردید "جغرافیا" است. کشورها از نظر جغرافیایی به دو

دسته شمالی-جنوبی یا شرقی-غربی تقسیم‌بندی می‌شوند. قرقیزستان از جمله کشورهایی است که به سوی تقسیم‌بندی شمالی-جنوبی کشیده شده است. بخش شمالی قرقیزستان، پیشرفته‌تر، توسعه‌یافته‌تر و با انعطاف بیشتر فرهنگی و جنوب قرقیزستان سنتی‌تر مذهبی‌تر و کمتر توسعه‌یافته است. همچنین در بخش شمالی، بافت قومی یک‌دستی را - برخلاف جنوب که اقلیت‌های قومی از جمله ازبک در آن ساکن هستند- شاهدیم. از ۱۹۹۱ که سال استقلال قرقیزستان صورت گرفت تا سال ۲۰۲۰، جابه‌جایی قدرت به طور دائم بین شمال و جنوب انجام شده است. اما در سی سال گذشته به تقریب نود درصد قدرت در دست شمالی‌ها در این کشور بوده است».

ایشان گفتند: عامل دوم در بررسی تحولات قرقیزستان "جامعه‌شناسی سیاسی" است. در جامعه‌شناسی این کشور، ترکیبی از دو موضوع مهم محلی‌گرایی و ملی‌گرایی برجسته است. نکته بعدی در بررسی جامعه‌شناسی، "پرشماری حزب‌ها" است. این پرشماری حزب‌ها در سراسر آسیای مرکزی و قفقاز تنها در سه کشور قرقیزستان، ارمنستان، گرجستان دیده می‌شود». ایشان در این زمینه بر اهمیت مطالعه کتاب سیاست طایفه ای و گذار در آسیای مرکزی که انتشارات وزارت امور خارجه منتشر کرده، تاکید کرده و گفتند: «عامل مهم سوم "ساختار اقتصاد سیاسی"

قرقیزستان است. اقتصاد سیاسی این کشور یک اقتصاد غیررانتی است. قرقیزستان نفت و گاز ندارد، دولت شبکه توزیع ثروت ندارد و به همین دلیل نمی‌تواند شبکه سرکوب داشته باشد».

ایشان در ادامه در پاسخ به این پرسش که «چرا در این کشور دولت‌ها برای مدت طولانی ماندگار نیستند و چرا پس از دو یا سه هفته شورش، دولت در قرقیزستان عوض می‌شود؟» گفتند: «درآمد دولت مبتنی بر مالیات و خدمات است. همچنین وجود ساختار غیررانتی در این کشور - مانند کشور گرجستان و ارمنستان - سبب شده این کشورها، رئیس‌جمهورهای دائمی نداشته باشند. جالب‌تر اینکه این سه کشور، تنها کشورهایی هستند که ساختار خود را از ریاست جمهوری به پارلمانی تغییر دادند».

دکتر کوزه‌گر کالجی گفتند: «برای درک تحولات پاییز ۲۰۲۰ قرقیزستان و رویدادهای اخیر، به انتخابات ۲۰۱۷ که جین‌بکوف به عنوان رئیس‌جمهور انتخاب شد برمی‌گردیم. در آن انتخابات برای نخستین بار یک جنوبی قدرت را به دست گرفت. این انتخابات، نخستین انتخاباتی بود که در ساختار پارلمانی برگزار می‌شد. آتامبایف همه نوع حمایت سیاسی، مالی و معنوی از جین‌بکوف به عمل آورد و نقش مهمی در پیروزی او داشت. پس از انتخابات، تنش بین این دو آغاز شد و دو متحد دیروز تبدیل به دو دشمن امروز شدند. با بالا گرفتن تنش بین این دو، سرانجام آتامبایف به زندان افتاد و به نظر می‌رسید جین‌بکوف بر اوضاع مسلط است، اما در جریان انتخابات پارلمانی قرقیزستان در سال ۲۰۱۹، حزب‌هایی که بیشترشان جنوبی بودند توانستند به قدرت برسند و حزب نزدیک آتامبایف (رئیس‌جمهور پیشین) نتوانست به پارلمان راه یابد. اعلام نتایج انتخابات سبب شورش و اعتراض‌های سراسری شد. روند اعتراض‌ها ابتدا از اعلام نتایج انتخابات شروع شد و در ادامه به سوی

تندشدن و افزایش خشونت پیش رفت. سرانجام علاوه بر باطل کردن نتیجه انتخابات، موضوع کنار رفتن نخست‌وزیر و حتی برکناری جین-بکوف مطرح شد. با ادامه اعتراض‌ها نخست‌وزیر کنار رفت و جباراف جای او را گرفت. جین‌بکوف استعفا کرد و جباراف با حفظ سمت هم نخست‌وزیر و هم کفیل ریاست‌جمهوری، قدرت را تا ژانویه (زمان انتخابات) در دست دارد». ایشان در پایان گفتند: «از یک نظر اقدام جین-بکوف که در بیانیه خود اعلام کرد " نمی‌خواهم در تاریخ قرقیزستان از من به عنوان سیاستمداری که خون مردم خود را ریخته است، یاد شود" قابل تقدیر و ستایش است».

در ادامه علی‌مجتبی‌روزبھانی کارشناس ارشد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه به طرح دیدگاه‌های خود پرداختند. ایشان در ابتدا با مرور پیشینه تاریخی کشور قرقیزستان، چالش‌های دوران استقلال را بررسی کرده و گفتند: «پس از فروپاشی شوروی، با توجه به آمادگی نداشتن جمهوری‌های آسیای مرکزی برای استقلال و همچنین تجربه اندک کشورهای تازه‌استقلال‌یافته و ناکارآمدی دولت‌ها، پدیده‌های محلی‌گرایی و بومی‌گرایی با شدت بیشتر ظهور کرد. در سال‌های اخیر افراط‌گرایی مذهبی هم بر این مسئله افزوده شد». ایشان وجود دولت مردم‌سالار قرقیزستان را برآمده از دیدگاه اولیه عسگر آقایف در سال‌های نخست پس از فروپاشی دانستند که رفته رفته به سوی خودکامگی مطلق پیش رفت».

آقای روزبھانی در ادامه افزودند: «در نتیجه سیاست‌های "باقی‌اف"، در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ قرقیزستان به طور پی‌درپی دستخوش درگیری‌های قومی شد و به دنبال اعتراض‌های مردمی در سال ۲۰۱۰، این دوره با انقلاب رنگی به پایان رسید. پس از ایشان حکومت موقت رزا اوتونبایوا تشکیل شد که مدت زیادی طول نکشید و در سال ۲۰۱۱

الماس‌بیگ آتامبایف برای دوره شش ساله انتخاب شد. عمده‌ترین محور سیاست او تقویت وحدت و هویت ملی بود. با توجه به اینکه آتامبایف از استان‌های شمالی کشور بود و با نگاه به فضای واکنشی که نسبت به سیاست‌های دوره باقی‌اف وجود داشت، دستورکار سیاسی‌اش با انتظاراتی شمالی‌ها همخوانی نداشت. در دوره او اگرچه پارلمان وجود داشت، ولی رئیس‌جمهور قدرت مطلق را در اختیار داشت.»

در پایان این نشست دکتر کولایی از حضور هر دو سخنران، آقای دکتر کوزه‌گر کالجی و آقای روزبهانی سپاسگزاری و قدردانی کردند.

پایان

مرکز مطالعات اوراسیای مرکزی

آدرس: تهران، خیابان انقلاب، دانشکده

حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

تلفن: ۰۲۱۶۶۴۱۹۸۰۴

نمبر: ۰۲۱۶۶۹۵۳۹۹۶۰-۰۲۱۶۶۴۱۹۷۰۴

پست الکترونیک:

cces@ut.ac.ir

تارنما:

cces.ut.ac.ir

Center for Central Eurasia Studies

Address: Faculty of Law and
Political Science, University of
Tehran, Enghelab Ave, Tehran,
Iran.

Website: cces@ut.ac.ir

Email: cces@ut.ac.ir

Tel No: +982166419704